Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2022–2023

36 247 Initiatiefnota van de leden Sjoerdsma en Paulusma over toegang tot abortus is een mensenrecht

Nr. 2 **INITIATIEFNOTA**

Inhoudsopgave **blz.**

1. Inleiding 1
2. Probleemstelling en doel initiatiefnota 2
3. Voorstellen 3
   3.1 Recht op abortus verankeren in het Europees handvest van grondrechten 3
   3.2 Wereldwijde toegang tot abortus verbeteren 5
5. Financiële paragraaf 10
6. Beslispunten 10

1. Inleiding

Wereldwijd gaan er 39.000 vrouwen per jaar dood aan de gevolgen van een onveilige abortus. Dat is een hele gemeente Wageningen aan vrouwen die paar jaar onnodig sterven. Nog veel meer vrouwenkampen met langdurige gezondheidscomplicaties ten gevolgen van een onveilige abortus. Iedere vrouw die sterft aan een onveilige abortus is slachtoffer van onkunde, onwetendheid en intolerantie en het is hoog tijd dat daar een einde aan komt. Onveilige abortussen zijn de nummer één doodsoorzaak van zwangere vrouwen. De WHO noemt onveilige abortussen daarom een pandemie die voorkomen kan worden. Dat doet het klinken als een natuurverschijnsel, maar het is in feite een oorlog tegen vrouwen.

De meeste onveilige abortussen worden uitgevoerd in ontwikkelingslanden, maar ook in de VS en in Europa is staat het recht op abortus steeds vaker ter discussie. In de VS is de Roe v.s. Wade uitspraak nietig verklaart met zeer verstrekkende gevolgen voor de abortusrechten van vrouwen in meerdere staten. In de EU, in Polen is de abortuswetgeving inmiddels zo beperkt dat het praktisch onmogelijk is geworden een abortus te krijgen. In Polen zijn al meerdere vrouwen overleden omdat doktoren geen abortus uit konden voeren onder de nieuwe abortuswetgeving. De Poolse Izabela Sajbor overleed in september vorig jaar nadat

kst-36247-2
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2022

zij te horen had gekregen dat haar ongeboren kind een aandoening had waardoor het waarschijnlijk niet levend geboren zou worden. Met 22 weken kreeg zij weeën, maar zelfs toen haar leven in gevaar kwam, konden doktoren het kind niet weghalen omdat het nog een hartslag had. Op 22 september 2021 overleed ze aan de complicaties die volledig voorkomen hadden kunnen worden, als zij in een eerder stadium haar zwangerschap had mogen afbreken. In Malta is het überhaupt illegaal. En nu extreemrechts in Italië de verkiezingen heeft gewonnen vrezen mensenrechtenactivisten ook daar voor een inperking van het recht op abortus.

Een van de kernwaarden waar initiatiefnemers voor staan, is de vrijheid van ieder individu om naar eigen keuze het leven in te richten. In Nederland zijn er het afgelopen jaar stappen gezet om abortus-zorg toegankelijker te maken, bijvoorbeeld door de afschaffing van de minimale verplichte beraadtermijn van vijf dagen. Voor veel Nederlanders is toegang tot veilige en betaalbare abortus iets vanzelfsprekends geworden. Ook in een aantal andere Europese landen is de toegang tot abortus steeds vanzelfsprekender. Afgelopen tijd is in zowel Frankrijk als Spanje de abortuswetgeving geliberaliseerd. De positieve ontwikkelingen in Nederland en een aantal andere Europese landen, staan echter in schril contrast tot de ontwikkelingen in de rest van de wereld. Kern daarvan is de zorgelijke ontwikkeling dat landen steeds restrictiever worden in hun abortusbeleid en dat antiabortusbewegingen steeds radicalere standpunten vertegenwoordigen.

Het is om die reden dat de indieners deze nota indienen. Toegang tot veilige abortus is een mensenrecht en het is tijd dat de Nederlandse regering dat in haar buitenlandbeleid gaat uitdragen. Iedere vrouw die sterft aan een abortus, is slachtoffer van haar eigen regering, slachtoffer van dogmatische en intolerante wetgeving en van achterhaalde denkbeelden. Ieder sterfgeval dat plaatsvindt in een land waar abortus nog niet is toegestaan, had voorkomen kunnen worden.

Initiatiefnemers zijn van mening dat abortus een mensenrecht is. Deze nota pleit voor het op internationaal niveau vastleggen dat abortus een mensenrecht is. Daarbij moet de Nederlandse regering abortus als een mensenrecht gaan behandelen. Daartoe doet deze nota een aantal voorstellen die de toegang tot abortus wereldwijd kan verbeteren. Het is tijd dat de positieve krachten in de wereld zich hiervoor verenigen.

2. Probleemstelling en doel initiatiefnota

Het feit dat over de afgelopen jaren de toegang tot veilige en betaalbare abortus wereldwijd is ingeperkt in plaats van toegenomen baart de indieners ernstig zorgen. Initiatiefnemers zijn van mening dat abortus een mensenrecht is. Daarom stellen de indieners in deze nota een aantal acties voor die de Nederlandse regering moet uitvoeren om toegang tot abortus wereldwijd te verbeteren en om het recht op abortus te verankeren. De indieners zijn van mening dat Nederland bij uitstek in de goede positie is om paal en perk te stellen aan de verdere inperkingen van abortusrechten.

Nederland is een van de meest vooruitstrevende landen in Europa als het gaat om abortuswetgeving. Nederland is een van de weinige landen die abortus tot 24 weken toe laat. Nederland de afgelopen jaren goede stappen gezet richting het toegankelijker maken van abortus voor vrouwen in Nederland, en heeft internationaal een goede reputatie als het aankomt op het beschermen van seksuele en reproductieve rechten. Nederland wordt door vrouwenrechten NGO's gezien als een bastion in

Europa als het op toegang tot abortus gaat. Op dit moment komen er al 3000 vrouwen per jaar naar Nederland om hier gebruik te maken van hun recht op abortus. Veelal zijn dit vrouwen die in hun eigen land te maken hebben met noodlottige abortuswetgeving. Wat initiatiefnemers betreft stelt dit Nederland bij uitstek in staat om het voortouw te nemen als het gaat om het beschermen van de toegang tot abortus. Deze nota doet daarvoor een aantal concrete voorstellen die Nederland in staat stelt die rol te gaan vervullen, onder andere het voorstel om het recht op abortus te verankeren in het internationaal recht.

3. Voorstellen

3.1 Recht op abortus verankeren in de EU en de VN

Europa zou het eerste continent ter wereld moeten zijn waar iedere inwoner toegang heeft tot veilige en betaalbare abortuszorg, zonder begrenzingen en zonder verantwoordelijkheid af te moeten leggen. Helaas begeven we ons als Europa op steeds gladder ijs, en met elke verdere restrictie die vrouwen wordt opgelegd wordt dat ijs een beetje dunner en gladder. Het is daarom dat deze nota oproept tot een sterk en verenigd geluid van de progressieve krachten in de wereld. Het is tijd dat we paal en perk stellen aan deze zorgelijke ontwikkelingen en ervoor zorgen dat Europa een progressieve vuurtoren wordt waar de repressieve golf zich op zal stuk slaan.

Op het Europees continent bestaat er nog geen recht op abortus. Dat blijkt ook wel uit de landen die een volledig verbod op abortus hanteren, zoals Andorra, Malta en San Marino. Of zeer strenge voorwaarden aan abortus verbinden, waaronder Liechtenstein, Monaco en Polen.
Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) heeft de toegang tot abortus eveneens niet toegekend als een apart mensenrecht. Het Hof hanteert in dergelijke zaken een brede *margin of appreciation*, waardoor veel ruimte toekomt aan de lidstaten. Wel heeft het EHRM bevestigd, dat vrouwen toegang moeten hebben tot diensten – binnen de regelgeving van de desbetreffende staat – als de staat besluit regelgeving aan te nemen die abortus legaliseert. Waarbij het Hof benadrukt dat de staat de regelgeving zo moet opstellen dat het vrouwen niet effectief mag belemmeren in het daadwerkelijk verkrijgen van een abortus. Bovendien heeft een staat de positieve verplichting om een procedureel kader te creëren waardoor een zwangere vrouw effectief haar recht op toegang tot wettige abortus kan uitoefenen. Tot slot heeft het EHRM duidelijk gemaakt dat staten moeten voorzien in duidelijke, toegankelijke en voorzienbare wetgeving; betrouwbaar en snelle informatie over toegang tot abortus; voor voldoende betrokkenheid van de vrouwen in de beslissingen die gemaakt worden; en voor een effectief rechtsmiddel.[1] Zo heeft het EHRM dus wel kaders gesteld, maar is de invulling daarvan nog steeds hoofdzakelijk aan de lidstaten zelf en bestaat er geen «losstaand» recht op abortus.

Tegelijkertijd merkt de initiatiefnemer op dat binnen internationale gremia meer en meer aandacht wordt besteed – en volgens de initiatiefnemer in de positieve zin van het woord – aan het recht op abortus. Alhoewel er nog geen expliciete normering is en er daarmee geen vastgelegd recht op

[1] Berro Pizzarossa & Sosa, «Abortion laws: the Polish symptom of a European malady?», *Ars Aequi* juni 2021, p. 591.

abortus is, wijzen verscheidene VN comités[2] op de relatie tussen abortus en andere mensenrechten.

Zo erkent het ESCR Committee dat artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten, dat het recht op de hoogst mogelijke standaard van gezondheid vastlegt, eveneens seksuele en reproductieve vrijheden omvat. In dit verband dient ook gewezen te worden op General Comment No. 22 (hierna ESCR GC 22) van het ESCR Committee en General Comment No. 24 van de CEDAW Committee, die ingaan op seksuele en reproductieve vrijheden. Hierin wordt er op gewezen dat seksuele en reproductieve rechten onlosmakelijk verbonden en onderling afhankelijk zijn met het recht op gezondheid en andere mensenrechten.[3]

Voorts worden seksuele en reproductieve rechten, waaronder toegang tot abortus, aan burgerlijke rechten en vrijheden gekoppeld. Toegang tot abortus heeft namelijk direct invloed op de persoonlijke autonomie en zelfbeschikking. In ESCR GC 22 wordt daartoe het individuele recht tot ongehinderde toegang tot gezondheidsfaciliteiten, goederen, services en informatie en de verplichting van de staat om passende regelgeving aan te nemen, om de volledige realisatie van seksuele en reproductieve rechten te regelen, (her)bevestigd. In dat verband refereert ESCR GC 22 expliciet naar de noodzaak om regelgeving die abortus criminaliseert, af te schaffen, en dat het in stand houden daarvan in een schending van het recht op leven of veiligheid kan resulteren. Onder bepaalde omstandigheden kan het zelfs tot marteling of een wrede, inhumane behandeling leiden.[4]

Ook het Mensenrechtencomité van de VN heeft recentelijk in haar General Comment 36 – over het recht op leven zoals vastgelegd in artikel 6 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten – bevestigd dat gebrekkige regelgeving omtrent abortus inbreuk kan maken op het recht op leven. De initiatiefnemer citeert:

«Although States parties may adopt measures designed to regulate voluntary terminations of pregnancy, such measures must not result in violation of the right to life of a pregnant woman or girl, or her other rights under the Covenant. Thus, restrictions on the ability of women or girls to seek abortion must not, inter alia, jeopardize their lives, subject them to physical or mental pain or suffering, which violates article 7, discriminate against them or arbitrarily interfere with their privacy. States parties must provide safe, legal and effective access to abortion where the life and health of the pregnant woman or girl is at risk, or where carrying a pregnancy to term would cause the pregnant woman or girl substantial pain or suffering, most notably where the pregnancy is the result of rape or incest or is not viable. In addition, States parties may not regulate pregnancy or abortion in all other cases in a manner that runs contrary to their duty to ensure that women and girls do not have to undertake unsafe abortions, and they should revise their abortion laws accordingly.»[5]

---

[2] Zoals: UN Economic, Social and Cultural Rights Committee **(«ESCR Committee»)**, de Committee on the Elimination of Discrimination Against Women **(«CEDAW Committee»)**, de Human Rights Committee **(«HRC»)** en de UN Committee Against Torture **(«CAT Committee»)**.

[3] Berro Pizzarossa & Sosa, «Abortion laws: the Polish symptom of a European malady?», *Ars Aequi* juni 2021, p. 588–589.

[4] Berro Pizzarossa & Sosa, «Abortion laws: the Polish symptom of a European malady?», *Ars Aequi* juni 2021, p. 588–589.

[5] UN Human Rights Committee, General Comment 36, Article 6: Right to Life, UN Doc CCPR/C/GC/36 (2018), overweging I.8.

Bovenstaande laat duidelijk een ontwikkeling zien op het gebied van abortus in relatie tot mensenrechten. Meer en meer toonaangevende commissies op internationaal niveau erkennen (al dan niet indirect of afgeleid uit andere mensenrechten) het mensenrecht van vrouwen om op een veilige manier een abortus te krijgen. In Europa zouden wij ons aan deze internationale richtlijnen moeten optrekken.

Initiatiefnemers zijn van mening dat het recht op abortus op Europees niveau vastgelegd dient te worden, omdat het om een fundamentele kwestie gaat die raakt aan de waarden van de Europese Unie. De Europese Unie is niet alleen een muntunie en een interne markt, maar bovenal een waarden-unie. Artikel 2 van het verdrag van de Europese Unie luidt: «De Europese Unie is gegrondvest op de waarden van eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren».[6] Destijds lukte het niet om het recht op abortus op Europees niveau vast te leggen omdat Ierland dwars lag. Nu is er een nieuwe kans omdat meerdere lidstaten het Verdrag willen herzien en ook een belangrijke Europese leider als Macron zich achter dit idee heeft geschaard. Daarnaast willen initiatiefnemers het recht op abortus op internationaal niveau vastleggen, door het op te nemen (als additioneel protocol) in het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten.

De indieners beseffen zich terdege dat het recht op abortus verankeren in de Europese en internationale verdragen een proces zal zijn van de lange adem. Toch zijn de indieners van mening dat dit een belangrijke stap is in het waarborgen van een fundamenteel mensenrecht, en verzoeken de regering om in zoveel mogelijk internationale gremia, maar in ieder geval in EU verband en in het VN mensenrechtencomité, te pleiten voor het vastleggen van abortus als mensenrecht. Initiatiefnemers zouden graag zien dat Nederland, met een progressieve kopgroep, met een actieplan komt om het recht op abortus vast te leggen in het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie en in het Internationaal verdrag voor burgerrechten en politieke rechten.

3.2 Wereldwijde toegang tot abortus verbeteren

1) In kaart brengen gevolgen nietig verklaring *Roe vs. Wade* voor vrouwenrechten wereldwijd.

De inperkingen van vrouwenrechten in verschillende ontwikkelde landen heeft een grote impact wereldwijd. Niet alleen omdat het risico bestaat dat deze beweging zich als een olievlek over de rest van de wereld zal verspreiden, maar ook omdat de EU en de VS samen wereldwijd grote donateurs en ondersteuners van vrouwenrechten zijn. Terwijl het overgrote deel van de fatale onveilige abortussen (97%) op dit moment nog in ontwikkelingslanden worden uitgevoerd. Een op tien zwangerschap gerelateerde overlijdens in Afrika zijn het gevolg van een onveilige abortus.[7] Restrictieve abortuswetten resulteren niet in minder abortussen. Het leidt alleen tot onveilige abortussen waarbij vrouwen hun leven riskeren, met onvruchtbaarheid of de dood tot gevolg. Als Europa en de VS hun steun uit projecten terugtrekken die zich inzetten voor seksuele en reproductieve rechten (SRGR) in ontwikkelingslanden, dan heeft dat ongekende consequenties voor vrouwenrechten wereldwijd.

[6] Artikel 2 VEU.
[7] Abortion Facts and Figures 2021 (prb.org).

De indieners zijn daarom van mening dat het van groot belang is dat in kaart wordt gebracht wat de gevolgen zijn van de ontwikkelingen in o.a. de VS voor het Amerikaanse SRGR-beleid. Zij verzoeken de Minister in kaart te brengen wat de gevolgen zijn van het nietig verklaren van de gerechtelijke uitspraak *Roe vs. Wade* voor financiering van SRGR-organisaties wereldwijd. Vooralsnog heeft de Amerikaanse overheid aangegeven dat zij organisaties die zich inzetten voor SRGR-rechten wereldwijd blijven steunen. Maar de indieners maken zich ook zorgen over wat de midden tot lange termijn gevolgen zullen zijn van de *Roe vs. Wade* uitspraak. Wat gebeurt er bijvoorbeeld als over twee jaar een conservatieve Amerikaanse president de scepter zwaait? Wat voor gevolgen heeft dat voor het Amerikaanse SRGR-beleid? Een zorg die ook wordt aangedragen door verschillende pro-abortus organisaties, is dat veel SRGR programma's in *the global south* op dit moment gefinancierd worden door particuliere Amerikaanse donoren. De vrees bestaat dat, nu abortusrechten in de VS zelf onder druk zijn komen te staan, veel van deze donoren zich meer zullen richten op het ondersteunen van Amerikaanse vrouwen en binnenlandse ontwikkelingen. Als dat gebeurt valt er een groot gat in *the global south* Terwijl juist daar veel behoefte is aan toegang tot veilige anticonceptie, educatie en veilige abortuszorg.

2) Abortus-zorg standaard aanbieden in nood en conflictsituaties

In de eerste maanden na het uitbreken van de oorlog in Oekraïne, werd heel duidelijk wat het restrictieve abortusbeleid van Polen betekent voor vluchtelingen en vrouwen in conflictgebieden. Helaas staan de geschiedenisboeken vol met voorbeelden van conflicten waarin seksueel geweld is ingezet als oorlogstactiek.[8] De oorlog in Oekraïne lijkt hierop geen uitzondering. Enkele weken na het begin van de oorlog bereikten ons gruwelijke verhalen over verkrachtingen van jonge meisjes en vrouwen in o.a. Marioepol.[9] De vrouwen die vluchtten naar buurland Polen, konden daar niet op empathie rekenen. In plaats van dat zij met psychische hulp en de juiste (abortus)zorg ontvangen werden, werden zij in Warschau opgewacht door anti-abortusdemonstranten, met leuzen als: «abortus doodt meer Oekraïners en Russen dan de oorlog in Oekraïne». Gevluchte Oekraïense vrouwen kunnen in Polen pas toegang krijgen tot legale en veilige abortus als zij aangifte doen van verkrachting, en als het Poolse OM die zaak in behandeling neemt. Terwijl er juist door het stigma rondom verkrachting en de traumatische ervaringen die vrouwen hierdoor oplopen vaak geen aangifte gedaan wordt. In de praktijk betekent de Poolse wetgeving dat ook slachtoffers van verkrachting geen toegang hebben tot veilig en legale abortuszorg.

De indieners beroepen zich hierbij op de uitspraken van de VN speciaal rapporteur voor marteling die stelt dat: *«Highly restrictive abortion laws that prohibit abortions even in cases of incest, rape or fetal impairment or to safeguard the life or health of the woman violate women's right to be free from torture and ill-treatment»*[10]. Met andere woorden, deze vrouwen het recht op toegang tot abortus ontzeggen schendt artikel 3 van het Verdrag van de Rechten van het Mens, het absolute recht om niet gemarteld te worden.

De indieners stellen daarom voor om in nood- en conflictsituatie waar Nederland noodhulp verleent, ook standaard abortuszorg beschikbaar te stellen en landen in conflictsituaties aan te spreken op hun verantwoordelijkheid.

---

[8] Commentary18Feb2017.indd (un.org).
[9] She was raped in Ukraine. How many others have stories like hers? – The Washington Post.
[10] SR on Torture Report.pdf (reproductiverights.org) p. 12

3) Meer ondersteuning voor maatschappelijke organisaties

Gelukkig zijn er de afgelopen jaren al veel mensen opgestaan om vrouwen die klem zijn komen te zitten ten gevolge van strenge abortuswetgeving te helpen. De afgelopen twee jaar hielp *Abortion without borders* bijna 80.000 Poolse vrouwen bij het veilig beëindigen van een zwangerschap.[11] *Women on Waves* is een campagne gestart die vrouwen in staat stelt zelf veilig een medicinale abortus uit te voeren.

Initiatiefnemers pleiten er al langer voor dat er meer geld uit het mensenrechtenfonds geïnvesteerd moet worden in dit soort organisaties, juist ook in organisaties die individuele vrouwen helpen bij het krijgen van een abortus. Minister Hoekstra heeft hier in het verleden het volgende over gezegd: «dit [abortus] is echter geen recht, en Nederland biedt individuele vrouwen geen financiële ondersteuning».[12] Dit is een misvatting. Nederland zou (toegang tot) abortus als fundamenteel recht moeten beschouwen in haar buitenlandbeleid. Dat maakt het ook makkelijker om urgente dienstverlening te financieren als ware het een mensenrechtenproject. In juni j.l. heeft Nederland 2 miljoen euro extra aan UNFPA gegeven (het UN orgaan dat zich inzet voor o.a. veilige toegang tot abortus).[13] Dat is een mooie stap. Helaas is de limitatie van UNFPA dat zij alleen vrouwen kunnen helpen met het krijgen van een abortus, als dat wettelijk is toegestaan in het land waar zij opereren. En laat dat nou net zijn waar de schoen wringt. Landen waar maatschappelijke organisaties actief zijn staan abortus niet of slechts heel beperkt toe. Het is juist in die landen waar ngo's-ondersteuning kunnen bieden.

Daarom pleit deze nota voor een extra investering in organisaties die vrouwen ter plaatse helpen. Organisaties die vrouwen (financieel) helpen een reis naar het buitenland te maken indien dat nodig is om een veilige abortus te krijgen. Organisaties die abortuspillen verstrekken aan vrouwen die daar in hun thuisland geen toegang tot hebben. Organisaties die vrouwen praktische informatie verschaffen over hoe vrouwen zelf, op een veilige manier, een abortus uit kunnen voeren. Die extra investering moet ook voor NGO's die in Europa actief zijn gebruikt kunnen worden.

4) Bescherm mensenrechtenverdedigers

De indieners merken op dat veel restrictieve abortuswetgeving voornamelijk gericht is tegen diegenen die vrouwen helpen bij het uitvoeren van veilige abortussen. Een goed voorbeeld hiervan is de abortuswetgeving in Texas, die het mogelijk maakt voor ieder individu om een ander aan te klagen op het moment dat zij ondersteuning hebben geboden bij het verkrijgen van een abortus. Mensen kunnen elkaar aanklagen, en indien zij de zaak winnen, tot wel 10,000 dollar eisen van de persoon die een zwangere vrouw geholpen heeft.[14]
Een even schrijnend verhaal is het verhaal van Justyna Wydrzyńska, een Poolse mensenrechtenactivisten die tot wel drie jaar cel boven het hoofd hangt omdat zij abortuspillen heeft opgestuurd naar een zwangere vrouw in Polen. De vrouw in kwestie nam contact met haar op, omdat haar gewelddadige partner haar niet toestond haar zwangerschap te beëindigen. Justyna stuurde de vrouw abortuspillen op die ze thuis had liggen.

---

[11] Abortion Without Borders helps almost 80,000 people access abortions in place of the Polish state – Women Help Women.

[12] Antwoord op vragen van de leden Ellemeet, Ploumen en Paternotte over het recht op abortus in Polen | Tweede Kamer der Staten-Generaal.

[13] https://open.overheid.nl/repository/ronl-56e40f57cede534c32c7c4fd9ecc683debbf9183/1/pdf/kamerbrief-inzake-steun-aan-vrouwelijke-slachtoffers-van-oorlogsmisdaden-in-oekraine.pdf

[14] Call to Action: Healthcare Providers Must Speak Up for Adolescent Abortion Access – Journal of Adolescent Health (jahonline.org).

De indieners wijzen hier op de uitspraken van de *UN special rapporteur on torture, another cruel, inhuman or derading treatment or punishment* dat een vrouw dwingen een zwangerschap uit te dragen tegen haar wil in strijd is met internationaal recht.[15] De acties van Justyna zouden in dat licht dus gezien moeten worden als het verdedigen van mensenrechten. Zij verdient onze solidariteit.

Het is de eerste keer in Europa dat iemand wordt aangeklaagd vanwege het assisteren bij een abortus en schept een gevaarlijk precedent. Justyna Wydrzynska is ook actief als vrouwenrechtenactivist en zet zich in voor veilige toegang tot abortus voor iedere vrouw. De aanklacht tegen haar dient volgens de indieners voornamelijk als afschriktechniek tegen vrouwenrechtenactivisten in Polen. De indieners vrezen dat dit soort rechtszaken een grote impact zullen hebben op de abortushulpverleners in Europa en daarmee op de veiligheid van vrouwen. Zoals beschreven in de introductie van deze nota, zijn in Polen al meerdere vrouwen overleden omdat de arts pas een abortus durfde uit te voeren nadat er geen hartslag meer te detecteren was bij het kind.

Deze nota verzoekt de Minister rechtszaken bij te wonen van mensenrechtenverdedigers, mensen die vrouwen helpen bij het krijgen van een veilige abortus en waar nodig voor extra bescherming te zorgen. Nederland zet zich al langer actief in om mensenrechtenverdedigers bescherming te bieden als zij dat nodig hebben. Personen die het recht op abortus verdedigen zouden daarop geen uitzondering mogen zijn. Zou creëren we hopelijk een vangnet waardoor mensen zich wel durven blijven inspannen voor het recht op abortus, ook als ze in hun eigen land bedreigd worden met rechtszaken.

5) Breng in kaart welke banden anti-abortusorganisaties onderhouden.

De publieke opinie in Europa is positief over legale abortus.[16] In vrijwel alle Europese landen is er een meerderheid in de publieke opinie voor legale abortus. Een bemoedigend feit, zij het niet dat ook in de VS een meerderheid van de Amerikanen voorstander is van legale en veilige abortus.[17] De nietigverklaring van *Roe v.s. Wade* in de VS was dan ook geen wens van de meerderheid van de Amerikaanse bevolking, maar een beslissing die tot stand is gekomen na een decennia lange gerichte campagne van een aantal goed georganiseerde en goed gefinancierde anti-abortus organisaties. De indieners vrezen dat deze organisaties ook op het Europese continent steeds actiever worden. In Schotland heeft de Minister van Volksgezondheid recent al bufferzones ingesteld om Amerikaanse pro-lifeactivisten weg te houden bij abortusklinieken. Tussen 2012 en 2017 werden er tientallen miljoenen Euro's vanuit Amerikaanse anti-abortus organisaties gedoneerd aan Europese anti-abortus organisaties.[18] Met andere woorden, anti-abortus organisaties die in de VS actief zijn, exporteren hun wereldbeelden ook naar het Europese continent. De vrees bestaat, nu in de VS *Roe vs. Wade* nietig is verklaard, dat steeds meer anti-abortus organisaties hun aandacht (en financiële middelen) zullen richten op Europa. Neil Datta, directeur van het *European Parliamentary Forum for Sexual and reproductive rights*, vreest dat die campagne al lang en breed is begonnen in Europa. Hij waarschuwt

[15] SR on Torture Report.pdf (reproductiverights.org).
[16] Eastern and Western Europeans Differ on Importance of Religion, Views of Minorities, and Key Social Issues | Pew Research Center.
[17] Abortion | Gallup Historical Trends.
[18] US billionaires funding EU culture war (euobserver.com).

dat we nu nog in een veel eerder stadium zitten, maar dat wat in de VS gebeurd is, hier ook kan gebeuren.[19]
Uiteraard is vrijheid van meningsuiting een groot goed, en zijn de indieners op geen enkele manier voornemens om dat recht in te perken, ondanks dat hij afstand neemt van de boodschap van deze organisaties. Wat de indieners wel zorgen baart is dat het op dit moment lang niet altijd duidelijk is met welke andere organisaties de Nederlandse anti-abortus organisaties banden onderhouden en waar zij financiering vandaan halen. Ter illustratie, de twee grootste pan-Europese anti-abortus organisaties die op dit moment actief zijn in Europa en financiering ontvangen van buiten Europa zijn de *European Centre for Law and Justice* (ECLJ) en *Alliance Defending Freedom International (ADFI)*. De eerste is een partnerorganisatie van o.a. *Slavic Centre for Law and Justice*, die er weer nauwe relaties met Poetin op na houdt.[20] De tweede wordt in een rapport van de *European Parliamentary Forum for Sexual and reproductive rights* in een adem genoemd met *Aryan Brotherhood*, de *Ku Klux Klan* en de *Proud Boys*.[21]
De indieners vinden het zorgelijk dat zulk gedachtegoed naar Nederland wordt geëxporteerd en zou graag zien dat het kabinet onderzoekt of anti-abortus organisaties in Nederland en in Europa die banden hebben met Poetin of extreemrechtse groeperingen aan banden gelegd kunnen worden.

6) Meer geld naar abortusklinieken voor niet-Nederlandse ingezetenen

Doordat Nederland een van de weinige landen in Europa is die abortus tot 24 weken toestaat, en omdat Nederland bekend staat als liberaal land, is Nederland een vaak gekozen bestemming voor vrouwen die wensen hun zwangerschap te beëindigen (en dat in eigen land niet kunnen). Wat initiatiefnemers betreft is dit iets waar we als Nederland trots op mogen zijn, ondanks dat het schrijnend is dat het nodig is. Nederland heeft een goede reputatie als verdediger van seksuele en reproductieve rechten in de wereld, doordat dit al enkele jaren een van de speerpunten van ons ontwikkelingssamenwerkingsbeleid is. Deze internationale reputatie, gecombineerd met de expertise die Nederland al heeft op dit gebied, stelt Nederland bij uitstek in de positie om vooraan te staan in de strijd om het recht op abortus te verdedigen. Nu wereldwijd het recht op abortus onder druk wordt gezet, laat Nederland een bastion zijn waar het recht op abortus vanzelfsprekend is en blijft. Waar vrouwen een veilige plek vinden, indien zij dat in hun thuisland niet hebben. En laat Nederland de grootste verdediger van abortusrechten wereldwijd zijn.

Per jaar worden er ongeveer 30.000 abortussen uitgevoerd in Nederland. Van het totaal aantal abortussen wordt gemiddeld 10% uitgevoerd bij niet-Nederlandse ingezetenen. Gemiddeld helpen Nederlandse abortusklinieken dus ongeveer 3.000 niet-Nederlandse ingezetenen per jaar.[22] Deze vrouwen moeten in tegenstelling tot Nederlandse vrouwen uit eigen zak voor de behandeling betalen. Een abortus kost tussen de 400 en 1.000 euro, afhankelijk van welke kliniek de abortus uitvoert en voor welke behandeling gekozen wordt. Dat, in combinatie met een reis naar Nederland en tijdelijk verblijf in Nederland, loopt al snel in de papieren. Juist voor vrouwen uit Oost-Europa, waar de lonen gemiddeld lager liggen dan in Nederland, kan dit een hoge drempel vormen. Veel mensen kunnen dit simpelweg niet betalen. Dat werkt ongelijkheid in de hand.

---

[19] The plan to overturn abortion rights in Europe – POLITICO.
[20] Tip of the Iceberg August 2021 Final.pdf (epfweb.org).
[21] ADFI_Report_2021-1.pdf (globalextremism.org).
[22] Rapportage Wet afbreking zwangerschap (Wafz) | Over ons | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (igj.nl).

Hoeveel toegang je hebt tot goede abortuszorg zou niet moeten afhangen van waar je wieg heeft gestaan of hoeveel geld er op je bankrekening staat. Abortus wordt op deze manier een luxegoed, voornamelijk toegankelijk voor de Europese elite die zich gemakkelijk door Europa bewegen. Wat initiatiefnemers betreft is dit een zeer onwenselijk ontwikkeling.

Zolang niet iedere vrouw in Europa toegang heeft tot veilige abortus, zijn initiatiefnemers van mening dat vrouwen die daar geen toegang toe hebben in hun thuisland, hier in Nederland geholpen moeten worden zonder dat ze daar extra voor hoeven te betalen.

4. Financiële paragraaf

Deze nota bevat enkele voorstellen die ook financiële consequenties hebben. Bijvoorbeeld het investeren in NGO's, het beter beschermen van mensen die geholpen hebben bij het uitvoeren van veilige abortussen en het betalen voor niet-Nederlandse ingezetenen in abortusklinieken hebben financiële gevolgen. Het investeren in NGO's en het beschermen van mensen die helpen bij het uitvoeren van veilige abortussen kan gefinancierd worden vanuit het mensenrechtenfonds. Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes en mensenrechtenverdedigers zijn al 2 prioriteren thema's in het mensenrechtenfonds. Het verzoek van de indieners is om in die beleidsprioriteit specifiek geld te oormerken voor mensenrechtenverdedigers en NGO's die zich inzetten voor veilige toegang tot abortus.

Voor wat betreft het financieren van niet-Nederlandse ingezetenen in abortusklinieken zal een overheveling van 3 miljoen moeten plaatsvinden uit het mensenrechtenfonds op de BZ begroting naar de subsidieregeling abortusklinieken op de VWS-begroting.

5. Beslispunten

Recht op abortus verankeren in de EU en de VN

- Roept de Minister op om een kopgroep te vormen met gelijkgestemde landen en gezamenlijk te pleiten voor het vastleggen van het recht op abortus in het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie.
- Roept de Minister op om een kopgroep te vormen met gelijkgestemde landen en gezamenlijk te pleiten voor het vastleggen van het recht op abortus in het Internationaal Verdrag voor burgerrechten en politieke rechten.
- Draag de interdepartementale commissie Europees Recht (ICER) en haar vaste werkgroep ICER-Hof op om in alle zaken aangaande abortus een pro-abortus inbreng te leveren namens de Nederlandse staat.

Wereldwijde toegang tot abortus verbeteren

1) In kaart brengen gevolgen nietig verklaring *Roe vs. Wade* SRGR beleid wereldwijd
   - Verzoekt de regering om in kaart te brengen welke gevolgen de nietig verklaring van *Roe vs. Wade* heeft voor het SRGR beleid & de financiering van SRGR projecten in ontwikkelingslanden, en indien nodig gezamenlijk met andere Europese landen de gevallen gaten op te vullen.
2) Abortus-zorg standaard aanbieden in nood en conflictsituaties
   - De indieners van deze nota vragen extra aandacht voor de positie van vrouwen in crisissituaties in gebieden waar abortus wetgeving restrictief is. Wat initiatiefnemers betreft zouden morning-after

pillen en abortuspillen standaard in noodpakketten moeten worden opgenomen wanneer Nederland noodhulp verleend aan een land.
- Nederland moet getraind (zorg-) personeel beschikbaar stellen die kan helpen bij het uitvoeren van veilige abortussen in crisisgebieden.

3) Meer ondersteuning voor maatschappelijke organisaties
   - Investeer jaarlijks één miljoen Euro in NGO's die zich bezighouden met het bevorderen van toegang tot abortus, dan wel door vrouwen te helpen naar een land te komen waar ze een abortus kunnen ondergaan, dan wel door abortuspillen te verstrekken. Geef dit geld júíst aan organisaties die opereren in landen waar abortus illegaal is.
4) Bescherm mensenrechtenverdedigers
   - Ondersteun & bescherm personen die hulp verlenen bij het uitvoeren van veilige abortussen.
   - Zorg dat er Nederlandse vertegenwoordiging aanwezig is bij rechtszaken van abortus hulpverleners en activisten als zij in hun land aangeklaagd worden.
   - Biedt indien nodig financiële ondersteuning aan abortus hulpverleners en activisten wanneer zij aangeklaagd worden.
5) Breng in kaart hoe anti-abortusorganisaties in Nederland gefinancierd worden
   - Deze nota roept de Minister op om te onderzoeken of anti-abortus organisaties in Nederland en in Europa die links hebben met Poetin of extreemrechtse groeperingen aan banden kunnen worden gelegd.
6) Meer geld naar abortusklinieken voor niet-Nederlandse ingezetenen
   - De indieners stellen voor om de subsidieregeling abortusklinieken met 3 miljoen te verhogen per jaar, en dat geld specifiek te oormerken voor niet-Nederlandse vrouwen.
   - Daarbij moeten er tussen VWS en de abortusklinieken afspraken gemaakt worden over wanneer en hoeveel zij vragen voor hun diensten. Het doel moet hierbij zijn om de financiële lasten voor vrouwen zo laag mogelijk te maken en waar mogelijk helemaal weggenomen.

Sjoerdsma
Paulusma